

СВЕТУ ЛИТУРГИЈУ ОЧУВАТИ И СЛУЖИТИ НЕИЗМЈЕЊЕНУ

Чланак: "Нарушавање богослужбеног поретка" објављен под нашим именом у "Православљу" бр. 968 од 15. јула 2007.г., није био намјењен јавности, (а објављен је без наше сагласности) него је уствари наша предсатвка Е. бр. 251, од 12. маја т.г. упућена Светом архијерејском сабору наше Цркве. Намјера је била да се Светом архијерејском сабору скрене пажња на нечувено и небивало нарушавање богослужбеног поретка у нашој Цркви. Свети архијерејски сабор је проблему изнијетом у нашој представи посветио дужну пажњу, и не без потешкоћа, донио одлуку да се, до даљег у Српској православној цркви, служи по вијековном устаљеном поретку.

Није било ни жеље ни потребе да се полемиче са члановима Св. архијерејског сабора, а посебно не са онима који то нису. Управо ти су нашу представку дочекали "на нож", а нажалост, неки чланови Сабора се и даље ове одлуке не држе. Та чињеница нас је нагнала да се сада огласимо јавно. И они и ја смо се у архијерејској заклетви, приликом хиротоније, заклели следећим ријечима:

"Обећавам да ћу чувати и чврсто одржавати црквени мир, да ћу усрдно поучавати у Јеванђељу поверени ми народ и, колико год моћи имам, право управљати Речју Истине, и да ниједним обичајем, у било чему нећу умовати ни чинити супротно Православној католичанској источној хришћанској вери, до краја мога живота, као да ћу у свему Црквеном следити и **свагда се повињавати светом Сабору Архијерејском**, који се, као и у древна алосталска времена, сваке године састаје. Са Свјатјејшим Патријархом, Преосвештеним Архиепископима, Митрополитима, и Епископима Помесне Цркве Српске и свеколике Саборнокатоличанске Православне Цркве у васељени, браћом мојом и саслужитељима у Христу, у свему ћу сагласан и саобразан бити, по божанственим заповестима и свештеним правилима Светих Апостола и Светих Отаца, и **свесрдно ћу према њима гајити љубав духовну и поштовати их као оце и браћу своју**. Уважаваћу такође и чувати првенство свога Патријарашког трона и поштовати част Првостожатеља у Сабору Цркве Божје овога народа, сходно Апостолском правилу које каже да се таквом слогом и складним поретком љубави прославља саборност и јединство Цркве Божије по слици Свете Тројице"¹.

Епископ бивши захумско – херцеговачки Атанасије довео је у питање шта значи древни поредак, тврдећи да су новотарења појединаца у ствари тај "древни поредак". Стога, покушаћемо да одговоримо на његов текст објављен у наведеном броју "Православља", изостављајући грубе и непримјерене ријечи на рачун наше смјерности и осталих који се с њим не слажу.

За велики дио одговора служићемо се његовим зборником "Христос – Нова Пасха" (Хиландар – Острог – Тврдош 2007), у коме се налазе светоотачки коментари Литургије до св. Јована Дамаскина, као и древни, грчки, руски и српски пореци служења службе Божије. Сви преводи у књизи су вриједни и Зборнику се у том смислу могу упутити само ријечи похвале. Али, коментари самог приређивача заслужују коментар, и ми ћемо га дати због православне јавности, поготову да бисмо видјели по ком поретку треба служити: да ли онако како је одлучио Сабор Архијереја СПЦ, или онако како служе новотари под изговором "древног поретка", импутирајући нешто ново постојећој Литургији.

Да унапријед кажемо: ријеч је, прије свега, о Литургији коју служи презвитер, јер се од ње архијерејска Литургија у појединостима разликује.

¹ Наведени текст заклетве превели су митрополит Амфилохије и епископ Атанасије и објавили у часопису "Св. кнез Лазар" 1/1994.

Тихо читање молитава

Наш опонент се, на страни 25 своје књиге, позива на обнову некаквог "чујног=гласног (тихогласног) појања Св. Анафоре". Шта то значи "тихогласно", ваљда је јасно само њему.

Као упркос својим ставовима, он је превдећи древне поретке Литургија, свима помогао да најзад схвате да не постоји ниједна Литургија, од Барберинског кодекса наовамо, гдје се свештеник позива да **гласно чита молитве које треба читати тихо**. И у Литургији св. Василија и у Литургији св. Јована Златоуста из VIII вијека читамо да свештеник **тајно** чита молитве **Анафоре** ("Са овим силама" до "Узевши хлеб... даде својим Светим Ученицима и Апостолима рекавши"), а тек онда возгласом: Примите, једите...". Дакле, Анафора се није појала ни гласно, ни "тихогласно", него тихо, осим возгласа, који су и данас возгласи. Такође, молитве прије "Особито за Пресвету, Пречисту..." се читају тајно (страна 245).

Даље, Византијска Литургија из X вијека каже да молитву која почиње ријечима: "Нико није достојан од свезаних земаљским похотама...", а за вријеме Херувимске пјесме, свештеник чини за себе" (тј. тајно).

У поретку Литургије св. Филотеја Цариградског, веома коришћеном на Балкану у XIV вијеку, види се да "свештеник говори тајно молитву Входа" (стр. 283)².

У **старом српском службенику из XIII вијека** види се да свештеник молитву антифона чита тајно (стр. 405) и молитву Малог входа (стр. 407) и молитву Трисветога (стр. 409), као што и молитве Анафоре поје тајно а не "тихогласно" (стр. 417) итд, итд.

Зашто више да се објашњава читаоцу који може да узме књигу владике Атанасија и да се сам увјери у ове чињенице. Почев од св. Саве, па даље - св. Арсеније Сремац, св. Никодим Српски, св. Јоаникије патријарх, свети Максим Бранковић и св. Василије Острошки и св. Николај Жички и св. Јустин (Поповић) тако су служили. Због чега ми требамо то да измјенимо?

Свети Сава и ми

Цијела прича о Светом Сави који, по владици Атанасију, постаде скоро следбеник литургијске реформе, разрешава се једноставно: Свети Сава и његови наследници су, осим неких ситница, служили као ми (тј. ми служимо као они), отварали су и затварали Царске двери, навлачили и свлачили завјесу, тихо читали свештеничке молитве.

Владика Атанасије напомиње да је "западно ропство" проузроковало многе девијације у Литургији. Да ли је можда била у "западном ропству" Јефимија Љубостињска када је везла завјесу за царске двери у Хиландару? Или је "робовала" Анастасија, жена Ивана Грозног, која је чинила то исто?

Постоје, рекосмо, ситније разлике, али Свети Сава се није СУШТИНСКИ разликовао у служењу од нас!

Владика Атанасије пише да могу постојати извјесне разлике у богослужењу ако се чува догматско јединство. То јесте тачно, али само у мјери. Рецимо, постоје разлике у богослужењу у СПЦ и на Светој Гори (приликом појања антифоних псалама и још

² Можемо примјетити да св. Филотеј, иако Светогорац који је ову Литургију записивао на Светој Гори, прије него што је постао патријарх, није избацивао молитву за оглашене, иако оглашених на Светој Гори није ни било (како се чује да неки хоће да те молитве избаци, јер тобоже нема оглашених, и као што су данас у Грчкој многи учинили).

понешто), али је служење у суштини истовјетно: отварање и затварање царских двери, употреба завјесе, тихо читање свештеничких молитава.

Владика Атанасије наводи да су се св. Поликарп и свети Аникита разликовали око празновања Пасхе, па опет служили заједно. Треба напоменути да је то примјер из ране Цркве, када није било утврђено како се Пасха празнује. Послије одлуке Првог васељенског сабора, тако нешто постало је немогуће. Овакву Литургију, какву сада реформишу, служили су са мањим разликама преко дванаест вијекова, како сам владика Атанасије свједочи на 21. страни своје књиге. Наиме, он напомиње да је већ око 790. године Литургија углавном била као и данас и залаже се за "светопредањску праксу" служења по "живом, окатом и слушном Св. Предању, уз нормалну слободу покрета, радњи и речи, под условом, наравно, да је садржај Свете Литургије заиста одраз Христовог, Апостолско-светоотачког Предања". Па зашто онда да је мијењамо?

Литургијска питања нису небитна. Црква Христова је о томе полемисала са јерменским монофизитима, а са римокатолицима се вијековима спорила о квасном и бесквасном хљебу. Има ли разлога да полемишемо око оног што нам је оставио Св. Сава?

Литургијска пракса оца Јустина

Пошто се у уводу своје књиге на много мјеста позвао на богомудре ријечи свог духовног оца и великог српског литургичара и подвижника, архимандрита Јустина (Поповића), вриједило би видјети да ли је залагање епископа Атанасија за гласно читање свештеничких молитава нешто што се среће у начину на који је служио отац Јустин. Не може се срести, што се види из превода Литургије св. Јована Златоуста, св. Василија Великог и Пређеосвећених дарова које је учинио о. Јустин (Манастир Ђелије, 1978). Све молитве које се читају од стране свештеника тамо гдје треба да се читају тихо – читају се тихо: у Литургији св. Јована Златоуста молитву првог антифона свештеник чита ТИХО, као и молитву другог и трећег антифона и молитву Малог входа. Отац Јустин пише: "За време певања тропара свештеник говори тихо ову молитву трисвете песме". Такође, прва и друга молитва верних, после отпуста оглашених чита се ТИХО, а за молитву Херувимске песме се каже: "Молитва којом се свештеник моли за себе тихо док се Херувимска песма пева"; и Молитва приношења говори се ТИХО; и изговарајући ријечи пред установљење моли се тихо, итд, итд. Тако је у свим осталим преводима Литургија. Познато је да је о. Јустин с уобичајеним поретком свлачио и навлачио олтарску завјесу, онако како сви презвитери чине када служе. Исто тако је поступао и са царским, јужним и сјеверним дверима, а и звонило је звонце приликом освећења часних Дарова, што је сада понегдје забрањено, као код римокатолика.

Уз ово треба додати да је о. Јустин био изричито против примања Светог причешћа без достојне припреме, која се састоји из поста, молитве и исповјести, како он то каже у својој трећој књизи Догматике: "Пошто у Светој Тајни причешћа причасник прима пресвето Тело и саму пречасну Крв Гослода Христа, неопходно је потребно да се причасник припреми за ову Свету Тајну. Припрема се врши постом и молитвом, јер пост и молитва очишћују душу од сваког греха и нечистоте. При томе је човек дужан да испитује себе и да савест своју очисти од грехова покајањем. Само тако припремљен, човек се може достојно причестити. Приступи ли светом Причешћу неприпремљен, човек навлачи на себе страховиту осуду. О томе говори свети апостол Павле: "Али човјек нека испитује себе, и тако од хљеба нека једе и из чаше нека пије. Јер који недостојно једе и пије, суд себи једе и пије, не разликујући тијела Господњега" (1. Кор. 11, 28-29).

Побожне пјесмице и причасни

Владици Атанасију сметају "побожне песмице" које се пјевају умјесто причасна, који су "есхатолошки усмерени". Међу тим "побожним песмицама" свакако су и пјесме св. владике Николаја, за које је о. Јустин, са сузама у очима говорио: "Нека ми опрости свети Дамаскин, али Николај га је превазишао!" Једну од таквих "пјесмица", "Царица тишине" св. владике Николаја, отац Јустин уврстио је у свој трећи том Догматике, у поглављу о Мајци Божијој (можда је зато Догматика оца Јустина избачена са Богословског факултета у Београду, да би умјесто ње била наметнута Зизјуласова).

На страни 24 владика Атанасије нам препоручује студију литургичара новог доба, свештеника Владимира Вукашиновића, о "библијско и светотајинском богословљу у Карловачкој митрополији XVIII века", у којој Вукашиновић доказује колико је на Карловачку митрополију утицао "унијатски дух из могилијевског Кијева и поунијађеног Вилњуса, учмали талог сланослатког пијетизма и умртвљујућег формализма". Свештеник Вукашиновић, који се у овој студији, по владици Атанасију наводно бори против "унијатског духа" потпуно се надахнуо духом римокатоличке "обнове" литургије – мисе, духом II ватиканског концила, за који у својој студији о литургијском препороду у XX вијеку има само ријечи хвале. Исто тако, дотични хвали несрећног шишатовачког архимандрита Петронија Трбојевића, који је прије рата предлагао црквене реформе (рецимо, да се сви причешћују из одвојених кашичица) и кога су оштро критиковали сви љубитељи отачког предања³.

Западно ропство

Преосвећени брат Атанасије непрестано прича о некаквом "западном ропству" Православне цркве, па и Литургије, а заборавља рећи да су литургичари – модернисти са Истока данас у "западном ропству" римокатоличких стручњака, попут Тафта, Аранца и Матеоса, чија "научна истраживања" леже у основи преправљене Литургије.

Савремена литургијска реформа почела је од тзв. "Америчке православне цркве" у коју су новотарије прво уведене. Бивши клирик ове Цркве, син Јована Мајендорфа, Павле, ово питање је подробно објаснио у свом чланку о литургијском путу ОСА (Orthodox Church of America). У том чланку он наводи да, према њиховим испитивањима 80% свештеника гласно чита молитву анафоре, 95% свештеника одобрава често причешћивање, 52% проводи заједничку исповјест, 39% врши крштење у оквиру Литургије, а 21% служи вечерње литургије.

Унијати су, са одлуком својих бискупа, спровели литургијску реформу, сличну оној која се догодила у Америци и, нажалост, дјелимично код Грка, гдје је наишла на жесток отпор вјерујућег народа. Снимак унијатске службе са гласним читањем свештеничких молитава и провидним иконостасом може се видјети на интернету (www.byzantines.net), а унијатски свештеник Давид Петрас (www.davidpetras.com) у свом тексту "Литургијска реформа у Византијској цркви" објашњава зашто је Епископски савјет унијата донио одлуку да се молитве наглас читају:

"Обнова гласног читања свештеничких молитава, нарочито молитве после Великог входа, саме Анафоре и молитве благодарства је обнављање сјећања на оно што је Господ наш Исус Христос учинио за нас на Тајној вечери".

³ Такав приступ критиковао је и патријарх Павле у III тому своје студије "Да нам буду јаснија нека питања наше вере"

Петрас се позива на православне модернисте у православним срединама, почев од 1905. год. и извјесних предсаборских размишљања појединих епископа Руске цркве (што Руска црква није прихватила) и каже:

"Овај захтјев је врло јак у Грчкој цркви. Покрет "Зои" ("Живот") доминирао је грчком Литургијом скоро педесте година (1907 – 1960) и захтијевао гласно читање Анафоре. Тај захтјев није ни данас ишчезао"⁴. Унијата Петрас каже даље: *"Гласно читање свештеничких молитава је коначан корак, коначна одлука да се Литургија обнови. На то нас охрабрује садашња пракса других Цркава и препорука Свете Столице из литургичког упутства 1996.год., параграф 54. Шта то значи? Мислим да то значи живот"*.

Доста је напада на оне који служе по Типику наше Цркве, да су под утицајем унијата! Нека нам се објасни како се православни модернисти и данашњи унијати нађоше на истој позицији и зашто се унијати позивају на ватиканске инструкције и на православне модернисте? Доста је било бацања прашине у очи. Св Симеон Солунски и Никола Кавасила кажу да се свештеничке молитве читају тихо, а унијати кажу: гласно. Ко је од православних више под утицајем унијатизма - они који слушају св. Германа Цариградског, св. Симеона Солунског, Николу Кавасилу и друге свете тумаче богослужења или они који слушају унијатске докторе наука. Патријарх Павле, такође, у "Неким питањима наше вере" (том III, стр. 135) каже да није саветно "произношење наглас молитава произношених тајно кроз толике векове", и додаје: "Ако пастирски разлози укажу да верне треба упознати са садржином молитава које свештеник чита тајно, сматрам да је боље да се они с њима упознају изван Литургије, него да се читају наглас" (том III, стр.135).

Обновљенци у Русији

Владика Атанасије тврди како су се у Руској цркви спремале реформе Литургије, па су чак и неки епископи, међу њима и потоњи патријарх Тихон, били за њих. Међутим, то је само дјелимично тачно: расправе су вођене почетком XX вијека, али на Помјесном сабору 1918. год. нису прихваћене нити спроведене. Њих су спроводили модернисти – обновљенци, који су укидали Царске двери, износили Часну трапезу пред народ, наглас читали тајне свештеничке молитве. Свети Тихон им се оштро супротставио и послао акт у коме каже:

"Све се ово чини под изговором да Литургија треба да се прилагоди захтјевима нашег доба, да би оживјело наше богослужење и да би се вјерни привукли и вратили у наше храмове. Ми не дајемо благослов за прекршај овакве врсте, за самовољне дјелатности групе интелектуалаца који служе сопствене "Литургије". Не дамо благослов, јер то не можемо учинити мирне савјести. Божанствена љепота наше Литургије, какву нам је Црква предала кроз своје богослужбене приручнике, књиге и упутства, мора остати недирнута и заштићена од насиља у Цркви, јер је то наше највеће и најсветије благо".

Обновљенци су сарађивали са комунистима, али главни циљ им је био литургијска реформа, јер им је све старо било "мрачњачко" и "тихоновско". Послије смрти патријарха Тихона наставили су да вршљају, али их је Руска црква одлучно сузбијала. Наследници св. патријарха Тихона нису се либили да уђу у борбу против кваритеља типика и самовољних "обновитеља" Литургије.

⁴ Текст Кумаријаниса, члана поменуте Комисије, чије су одлуке изазвале велику пометњу и отпор у Грчкој, објављен је у Вакршњем броју "Видослова" 2007.године.

Због свега овога, свештеномученик Петар (Пољански), мјестобљуститељ патријаршијског престола, после упокојења св. Тихона Исповједника, 1925. год. потписао је акт у коме јасно стоји:

"Од неког времена у многим храмовима града Москве и Московске епархије примјећује се увођење различитих новотарија приликом држања богослужења, новотарија које често збуњују савјест вјерника, као и одступања од црквеног Типика уопште".

Затим новоуведене обновљенашке девијације и новотарије наводи у 15 тачака, од којих се многе поклапају са савременим реформаторима Свете литургије. У закључку свештеномученик Петар (Пољански) енергично даје до знања обновљенцима:

"Одлучно изјављујем да су те и сличне појаве недопустиве у црквено-богослужбеној пракси... и упозоравам да ће упорни новотари бити с моје стране подвргнути казнама".

*Патријаршијски чувар трона митрополит Петар
14. септембар 1925.*

Не знамо зашто неке савремене литургијске реформе личе на ове "обновљенашке". То би требало објаснити и истовремено нагласити да св. Тихон није био обновљенац, те да Литургију Руске цркве није измјенио.

О навлачењу олтарске завјесе

Наши "литургијски обновитељи" све вријеме држе олтар отвореним и никада не навлаче завјесу. Покојни грчки литургичар Јован Фундулис им не даје за право, а нашу словенску праксу никако и ничим не осуђује. (Још једном напомињемо да се ово односи на јерејску Литургију.) Ево шта каже Фундулис у својим "Литургијским недоумицама" (Епархија жичка, Краљево, 2005. год.):

"Затварање часних двери дугујемо мистичким и симболичким разлозима, који су истина данас ослабили, међутим, раније су били распрострањени и одиграли су важну улогу у образовању и развоју светог богослужења. Тако је завеса, по Светом Симеону Солунском, била символ 'Скиније небеског Бога, где су хорови анђела и покој светих' (Ερμηναία 6, Διάλογος, гл. 133 и 139), значи била је средство за раздвајање трона Божијег и неба, које симболизује олтар, од земаљског света, који симболизује централни део храма, или наднебесног од небеског, 'умног' од 'чулног', опет по Светом Симеону Солунском. Завеса је подсећала и на ону другу завесу Шатора од Састанка и јудејског храма, која је делила забран (=ἀβαν) Светиње над Светињама од Светиње (2 Мој. 40, 3-5). Прво је било обиталиште Божије и 'покој' ковчега Његовог, и само је Првосвештеник имао право да једном годишње уђе у њу, 'не без крви (жртвене - п.п.)' (Јевр. 9, 7). Тако је и у хришћанском храму завеса делила небо од земље и заклањала тајне 'како не би народу било могуће да гледа свештенике који служе', по *Исповедању* Критопулоса. Због тога се, сасвим исправно, сматрало највећом чашћу коју човек може доживети у овом животу то да се неко удостоји да уђе 'иза завесе' у Светињу над Светишама, где 'Свети Анђели желе... да се вину и виде само лице светог приношења', по молитви након шестог Јеванђеља службе јелеосвећења, или да се 'удостоји ући на место где обитава слава Божија и да се нађе иза завесе и да гледа са трепетом Светиње над Светињама', према молитви Литургије Светог Јакова".

Ово свједочанство је довољно, иако се даље детаљно говори о употреби и смислу олтарске завјесе, па ипак наводимо закључак професор Фундулиса:

"Дакле, из свега овога закључујемо да навлачење завесе на Часним Дверима у време певања причастиног, које је у парохијама до данас очувано, има своју потпору у древном литургијском обичају, као што то сведочи пракса манастира и словенских Цркава, чак и Јерменске Цркве, и као што то сведоче и поједини стари кодекси. Оно се пак показало највиталнијим у литургијској пракси јер је повезано са врло упечатљивим литургијским симболизмом. Отварање Часних Двери на позив 'Са страхом Божијим...', је сматрано изображавањем померања камена с гроба Господњег приликом Васкрсења, а појављивање Светог путира као појава самога васкрслог Христа. Навлачење завесе након великог входа до читања Символа вере, као што се очувало опет у манастирима, у словенским Црквама, у Литургији Пређеосвећених Дарова, и као што је посведочено кодексима и од стране Светог Симеона Солунског и Критопулоса, има свој почетак у древној литургијској пракси Цркве".

О причешћивњу свим честицама

У својој књизи "Свети владика охридски и жички Николај" (Жича, 2003) владика Атанасије (стр. 137) тврди да "владика Николај очигледно одобрава православну литургијску праксу (коју неки изостављају): да се у Свети Путир ставе све честице са Светог Дискоса и тада се причешћујемо, јер сви и јесу тијело Христово (I Кор. 10, 16-17)".

Ова пракса, за коју владика Атанасије каже да је православна, није православна, што доказује патријарх српски Павле у своме тексту: "Да ли по освећењу на Литургији све честице на дискосу постају Тело Христово" ("Да нам буду јаснија нека питања наше вере", том III, стр. 225-234).

Такође, наводећи истраживања Јована Фундулиса, који се позива на св. Симеона Солунског, патријарх Павле јасно каже:

- " 1. На проскомидији се приноси 'у спомен Господа' само један хлеб. Из њега се вади (Агнец) и бива 'сједињење путира' (уливања вина и воде). Затим се из других хлебова ваде и приносе честице (ово је прави поредак).
2. Кад се ради о вршењу Пређеосвећене, приносе се и други хлебови према броју пређеосвећених, ваде се агнеци, бива сједињење, а онда се приносе честице. Само се агнеци приносе у спомен Господа.
3. Само се хлеб који се подиже и из кога се вади Агнец комада и дели као антидор. Друге просфоре, из којих се ваде честице Светих, не називају се антидором (ово је стари, правилни поредак. Свети Симеон наводи да се делио као антидор и хлеб из кога је извађена Богородичина честица, 'у њену част').
4. При свршавању (телиосин), тј. при освећењу, јереј говори: 'И учини овај хлеб...', а не хлебова, пошто на дискосу постоје и честице. Када пак на дискосу има више агнеца, због вршења Пређеосвећених, тада каже 'хлебова ове' (према постојећој пракси, овај израз говори се свагда у једнини. Свети Симеон има у виду друго предање које се на то односи).
5. При подизању, свештеник подиже само Агнец, а не честице.
6. У случају да има више агнеца (предвиђањем вршења више Пређеосвећених), подиже све агнеце, не честице.
7. Кад раздроби хлеб, ставља у путир његов горњи део, а не честице.
8. Причешћује себе и даје ђаконима делиће Агнеца, не од честица.
9. За вршење Пређеосвећене чува цео хлеб (Агнец), а не честице.

10. Слично на Велики Четвртак оставља се као залог (паракаатихики) (причешће за болне) освећени хлеб - Агнец, а не честице.
11. На хиротонији презвитера, архијереј даје као залог, у руку новорукоположеног цео хлеб, а не честицу говорећи: Прими овај залог...
12. Најзад, из хлеба предложења, из кога се вади Агнец, вади га свагда јереј. Честице пак, вадиле су у неким местима и ђакони. (Реч је о најстаријем обичају, што Свети Симеон забрањује)".

Такође, цариградски патријарх Пајсије I тврдио је у писму руском патријарху Никону да свештеник који причешћује вјерне не Агнецом, него Честицама за свете "пада у идолатрију". Само је у XVIII вијеку папа Бенедикт XIV тврдио да се на унијатској литургији све честице претварају у тијело Христово. Патријарх Павле јасно каже: *"Мишљења, да на Дискосу, не само Агнец, него све честице током Литургије постају Тело Христово, не припада Православној цркви"*. То је озбиљан и одлучан став који пориче тврдњу владике Атанасија.

Када се молитвено дерзновеније претвара у човјекоцентричну дрскост, то нека он сам одлучи. Ионако је већ и смисао светопредањских тропара почео да мијења, па је у свом преводу "Часослова" (САСинод, Београд, 2000), у тропару Преподобном умјесто "прилежати же о души, вешчи бесмртњеј" ("старати се о души, твари бесмртној") превео као "старати се о вечном животу". Је ли то и бесмртност душе доведена у питање?

Тропар трећег часа

Тропар трећег часа у Литургији св. Јована Златоуста свештено је наслијеђе словенских православних цркава и, као такво, никоме и ничему не смета. Колико га је поштовао св. Јован Кронштатски можемо закључити из његовог текста у коме је савјетовао вјерном народу да овај тропар чита за вријеме освећења Часних дарова:

"Тебе певамо, Тебе благосиљамо, Теби благодаримо, Господе, и молимо ти се, Боже наш". Док се пјевају ове ријечи, читава црква, сви који стоје у храму, треба да се моле заједно са онима који свештенослужују - како би Отац небески ниспослао Духа Светог на нас и на предложене Дарове - и да изговарају у себи молитву: "Господе, Који си у трећи час Апостолима Својим ниспослао Пресветог Духа Твога, Њега, Благи, не одузми од нас, но обнови нас који ти се молимо... Срце ми чисто саздај, Боже, и Дух прав обнови у мени... Не одбаци ме од лица Твога и Духа Твога Светог не одузми од мене". У том тренутку ниједна душа не треба да остаје хладна, него треба да пламти љубављу према Богу; а душу, на то опет подсећам, хладе животне бриге и страсти, као што су: уживање, корист, стицање, гњев, непријатељство, мржња, љубомора. Нека ваше душе управо у том тренутку пламте као светиљке, као кандило које гори, као дим тамјана који шири миомирис и пење се у вис".

Ваљало би се упитати, еда ли смо већи од св. Јована Кронштатског, чија је Литургија Богу васкрсавала мртве?

Наш патријарх Павле каже да су Срби и Руси унијели тропар трећег часа у Канон евхаристије "због потребе јачег наглашавања епиклезе у Литургији"⁵. Не осуђујемо Грке ако га немају, али не морамо у свему да се на њих угледмао.

⁵ Патријарх Павле, Нека питања наше вере, том III, стр. 184.

Учитељноје извјестије, то јест Литургијско упутство

Шта је скривило "Учитељноје извјестије"⁶, дивно литургијско упутство свештенослужитељу, владици Атанасију, па га назива "унијатским", то нико не зна. Да ли то што тамо пише да се Литургија, осим у крајњој нужди, не смије служити нигдје осим у храму, а владика Атанасије на предавањима говори о служењу Литургије на ливади, гдје нема ни царских двери, ни завјесе? Да ли зато што пише да лице које се рукополаже за свештеника треба да буде "часно, писмено и зналац Светог Писма и других црквених правила", а неки су почели да рукополажу скоро људе са улице, ниподаштавајући богослове као необразоване у њиховом кључу? Да ли зато што свештеник не смије да служи Литургију без пуних одежди? Да ли зато што свештеник који има гријех на души, не треба да литургише док се не покаје и исповједи своме духовнику? Да ли зато што треба са свима да се помири прије служења? Да ли зато што треба да се уздржава од брачних односа прије и послје служења (као и лаик уосталом).

Да ли је унијатско упутство то што пише да треба да се чува од расијаности, раздражености, преједања, препијања, претјераног спавања? У "Учитељном извјестију" вели да свештеник треба да се стара "да има све оне врлине које ће очистити савјест његову од гријехова, а срце његово да је чисто од свих тјелесних пожууда". Је ли то "унијатство"?

Да ли је унијатство то што свештеник уочи Литургије треба да одслужи вечерњу и да размишља о страдањима Господњим и Васкрсу, читајући молитве припреме и акатисте? Да ли фали нешто упутствима о томе у коме стању треба да буду богослужбени предмети и сасуди? Или какав да буде евхаристијски хљеб ("простом водом умијешен, добро испечен, квасан, непресољен, свјез и чист"), или вино ("мора имати вински укус и мирис, за пиће пријатно и да је чисто, непомијешано ни са каквим другим пићем")?

Да ли су штетна упутства о специјалним случајевима који се могу десити са Светим Даровима у току служења Литургије (нпр. ако хитно позивају свештеника да причести умирућег)?

Нека нам се објасни зашто је "Учитељноје извјестије" "типични производ и намет на вилајет оног новодобског западног ропства православног богословља", а коришћење дјела римокатоличких литургичара за вршење реформе православне Литургије (Роберт Тафт, Хуан Матеос, Мигуел Аранц) није "западно ропство"!

Толико, тек да се зна да Свето Предање није увијек оно што неки тврде да јесте. А непоштовање одлуке Сабора, јасно је, зна се куда води и каква "теологија" подстиче да се Сабор презре. Sapienti sat, или, на српскоме, паметном доста.

Циљ овога одговора јесте, да поновимо, да се православна јавност упозна са оним што представља предањску праксу Литургије, а не полемика с владиком Атанасијем и "иже с њим", који реформе изводе у име обнове "древног поретка".

Сви реформатори ово добро знају, али хоће другачије. Зашто? Но, како каже Посланица источних патријараха из 1848. год. у Православној вјери Свето Предање чува

⁶ Ово упутство је крајем XVII вијека по наредби патријарха Јоакима саставио монах Евтимије, ученик Епифанија Славинецког (веома ученог филолога и преводиоца светоотачке литературе, који је у вријеме патријарха Никона вршио исправљање богослужбених књига). Писање овог Упутства било је изазвано ширењем латинског учења о тренутку претварања Светих Дарова у Тијело и Крв Христову. Латинско учење су ширили следбеници Симеона Полоцког, и патријарх Јоаким је наредио ученом монаху Евтимију да састави Упутство које ће се штампати на крају сваког Службеника (види на www.brosgaus.ru). Владика Атанасије примјећује да га у руском "карманом" издању нема, а било би чудо да га има, јер тако умањени – цепни формат то и не дозвољава.

сав народ Божији, а не само Епископи. Стога и чујемо и видимо велика таласања и узнемиреност нашег народа и свештенства, како вапије да им се у Литургију и вјеру не дира. И ми смо, служећи Богу и његовом народу, хтјели помоћи да Свето Предање остане неокрњено и чисто у свој његовој пуноћи.

На крају, једно незаобилазно питање Преосвећеном (умировљеном) Атанасију и осталој Господи новотарима: са чијим благословом и дозволом су се тако острашћено упустили у реформу Свете литургије и зашто тако хистерично бране своје поступке који се никако и ничим не могу одбранити? Нема сумње да су њихови поступци горки плод неблагословене самовоље, чије ће последице бити још горче са непредвидивим крајњим исходом. Да се то не би догодило, што сматрамо да није никоме намјера, са смирењем приклонимо своје главе под благослов Цркве који се на нас у даном случају излива преко, за све, обавезујућих одлука Светог архијерејског сабора наше Цркве.

Коришћена литература:

1. Епископ Атанасије, Христос - Нова Пасха, Хиландар - Острог - Тврдош, 2007.
2. Божанствене Литургије, Манастир Ћелије, 1987.
3. Отац Јустин Поповић, Догматика III, Манастир Ћелије, 1978.
4. Патријарх Павле, Да нам буду јаснија нека питања наше вере I - III, САСинод, Београд, 1978.
5. Владимир Вукашиновић, Литургија и култура, Гутембергова галаксија, Београд, 2004.
6. David Petras, Liturgical Reform in the Byzantine Church, www.davidpetras.com
7. Paul Meyendorff, Liturgical Path of Orthodoxy in America, www.kiev-orthodox
8. Сергеј Носов, Обновљенаштво 20-их и 90-их година XX вијека: нераспадива прејемственост ("Верујем Господе и исповедам, Образ Светачки, Београд 2005)
9. Јован Фундулис, Литургичке недоумице, Епархија жичка, Краљево, 2005.
10. Свети владика охридски и жички Николај, Жича 2003.
11. Часослов, САСинод, Београд 2000.
12. Два века у Кронштату, Образ Светачки, Београд, 2006.
13. Св. Јован Кронштатски, Божанствена Литургија, Добротољубље, Нови Сад, 2000.
14. Учитељноје извјестије (у црквенословенским служебницима)

Јефрем, еп. бањалучки